

حقوق مادران و همسران از نگاه امام سجاد (ع)

امام سجاد(ع)، در رساله حقوق خود، حق مادر را مقدم بر حق پدر دانسته است.

امام سجاد(ع)، در رساله حقه، خد، حقه، مادر، مقدمه حقه، بد، دانسته است.
جام جم سرا:

شاید به خاطر زحمات طاقت‌فرسای مادر در پرورش دوران جنینی و شیردهی اولاد که منحصر به مادر است و در این فراز رساله حقوق، امام سجاد(ع) اولاد با کلام خود دلایل توجیهی اهمیت حقوق مادر را ذکر می‌کنند، ثانیاً سپاسگزاری و قدرشناسی از حق مادر را دستور می‌فرمایند؛ اما امام چه دلایلی را برای توجیه اهمیت حق مادر می‌فرمایند؟ حق مادر این است که بدانی:

- 1 - تو را حمل کرده در حالی که هیچ کس دیگری را حمل نمی‌کند.
- 2 - از میوه قلبش تو را اطعام کرده که هیچ کس چنین لطفی نمی‌کند.
- 3 - تو را با تمام اعضا و اندامش حفاظت و نگهبانی کرده است.
- 4 - باکی نداشته که تو سیر باشی ولی خود گرسنه بماند.
- 5 - او تشنه باشد تو سیراب باشی.
- 6 - خود برهنه باشد تو پوشانده شوی.
- 7 - او در گرمای آفتاب باشد ولی برای تو سایه‌ای از محبت فراهم کند.
- 8 - به خاطر تو بیداری کشیده است.
- 9 - تو را از سرما و گرما ننگه داشته است.

پس بدان که نمی‌توانی شکر او را بجاآوری مگر این که خداوند مساعدت و کمک کند.

امام(ع) با این توجیهاط لطیف می‌فرمایند که حق مادر را نمی‌توان ادا کرد مگر به لطف الهی.

در آیات شریفه قرآن نیز گاه به مادر به تنهایی (با الفاظ ام یا والده) و گاه به والدین اشارت رفته است.

در این آیات به شیردهی اطفال توسط زنان تا حدودی که به مشقت نیفتند دستور فرموده است (آیه 233 بقره) و گاه به بارداری توأم با سختی و زایمان توأم با آن مشقت تصریح فرموده‌اند (آیه 15 احقاف) و گاه به وحی به زنان صالحه (آیه 38 طه) توجه شده است.

و گاه به والدین و رابطه مؤمنین با والدین برای اساس قاعده احسان (آیه 215 بقره و آیه 14 لقمان) امر فرموده است، همچنین دعا برای والدین دستور داده شده است.

البته معلوم است که اطاعت والدین تا جایی است که به کفر یا شرک یا ارتکاب معصیت فرمان ندهند. کسانی که والدین خود را از دست داده‌اند نباید دلخور باشند که آنها نیز نزد پروردگار حیات دارند و برای آنها استغفار کنند، رد دین نمایند یا خیرات کنند. بدیهی است که فرزندان نیز در برابر والدین حقوقی دارند.

نکته اینجاست که والدین بر حسب غریزه و فطرت متوجه اولاد و نگهداری و رشد او هستند ولی توجه به والدین دچار سستی و نقصان است. در آیات شریفه به حق انفاق والدین، ارث بردن والدین در قید حیات از اولاد خود امر فرموده‌اند که تفصیل احکام آن در فقه و احکام فقهی آمده است و در قوانین نیز وجود دارد. مراد این است که در روزگار پیری و ناتوانی، پدر و مادری که نیازمند مراقبت، نگهداری و هزینه‌های ضروری هستند محتاج نباشند و عزت و حرمتشان شکسته نشود.

در قانون مدنی نیز درباره هزینه نزدیکان همین اصول حفظ شده است و لذا بر فرزند مستطیع، انفاق والدین نیازمند و ناتوان فرض است و نباید ترک شود ولی آنچه ضابطه است فراتر از احکام قانونی است و آن نیکی به والدین است.

حقوق همسران

در رساله حقوق امام سجاد(ع) روی حقوق زنان که بر ذمه و عهده شوهر است تاکید شده است. امام(ع) ابتدا به چند دلیل بر رعایت حقوق همسران تاکید می‌فرمایند. اولاً بدانید:

- 1 - خداوند در زنان برای شما آرامش و مؤانست (همنشینی توأم با انس و علاقه) قرار داده است.
- 2 - زنان نعمتی از خداوند متعال برای شما هستند.
- در چند سطر دیگر دلیل دیگری را بر این می‌افزایند:
- 3 - زیرا که زنان در عقد و قید و بند زندگی خانوادگی هستند.

4 - حقوق مردان بر زنان واجب‌تر است، امام (ع) به دنبال این عبارات حقوق زنان را می‌فرمایند:

4-1_ اکرام زنان

4-2_ رفق و مدارای با زنان

4-3_ رحمت و مهربانی با ایشان

4-4_ انفاق زنان به اطعام و پوشش آنان

4-5_ بخشیدن زنان در اشتباهاتی که مرتکب می‌شوند.

و البته زنان باید از خود بپرسند در زندگی خانوادگی نعمتند یا نعمت؟ موجب آرامش هستند یا موجب نگرانی و دلهره و اضطراب؟ زنان باید از خود بپرسند حقوق همسرانشان را انجام می‌دهند؟ و اگر چنین باشد که غالباً زنان ایرانی و مسلمان و عقیف این مرز و بوم چنین هستند، باید شوهران ایشان در رعایت حقوق آنان هیچ کوتاهی روا ندارند.

در حقوق مدنی ایران نیز زنان دارای حقوق متعددی از جمله حُسن معاشرت، نفقه، مهریه، امنیت و آرامش هستند. اگر شرایط موجود به نحوی است که مردان نمی‌توانند حقوق زنان را به نحو مطلوب و قانونی و شرعی تأمین کنند باید ادب و مهربانی را سبب جبران آن قرار دهند.

حقوق خانوادگی مادران و زنان این مرز و بوم در متون دینی و ادبی ما در جایگاهی والا، انسانی و نه ابزاری قرار دارد. مردان معاصر ما به نسبت گذشته در رعایت شأن و منزلت زنان از آگاهی بیشتری برخوردار هستند ولی گاه در محاصره مشکلات بهم تنیده اجتماعی، اقتصادی و هیجانات روحی این حقوق رعایت نمی‌شود و دلخوری‌هایی پیش می‌آید که آن گاه نوبت گذشت و عفو و فراموشی غفلت‌هاست.

برای زنان اندیشیدن به مقام والای زهرای مرضیه واجب است. او که در عفاف، تقوا و دشمن شناسی و شوهرداری و فرزندسازی همه تاریخ و آسمان و زمین را به تصرف خویش درآورده است.

باید از خود بپرسیم آیا آن بانوی بی‌نظیر از رعایت حیا و عفاف از عملکرد ما زنان مسلمان راضی هستند؟ از تربیت اولاد و فرهنگسازی ما قانع هستند؟ آیا در دشمن شناسی و دشمن ستیزی به معرفت فاطمی نزدیک شده‌ایم؟

اگر فرهنگ تقوا و حیا و شرم از تربیت مادران و تصمیم آنان بر توسعه نکاح و عقد ازدواج به یکایک فرزندان ما منتقل شود جوانان ما در برابر هر شبیخون فرهنگی بیمه خواهند بود.

اگر زنان مقاوم و صبور ما توطئه‌های اقتصادی دشمن را بشناسند و در برابر تهاجمات اقتصادی دشمنان ایستادگی کنند و فرهنگ مصرف‌گرایی، مدیرستی، اسراف و تبذیر و علاقه به تجملات را کنار بگذارند، ملت ما در برابر جنگ تحمیلی اقتصادی، سربلند خواهد بود. (دکتر فاطمه بداغی - حقوقدان/ضمیمه چار دیواری/جام جم)